

עדויות על החיים במחנות הכפייה בתוניסיה

הם חדלו להתרחץ, חדלו להתגלח, שרצו כינים, חדלו להיאבק, על אף מאמציהם של כמה צעירים אמיצים שעזרו להם. הנבחרים האלה, אלה שניסו להימלט, נגזר עליהם לעבור לארץ אויב. עד מהרה נתפסו, נהרגו או נשלחו לגרמניה. אלה שחזרו, פצועים, חולים... שולח רזון בעצמותיהם והם נתקו או שהיו תוקפניים כדי כך בבלואי הסחבות שלהם המכוסים רפש והצואים עד כי בושנו להסתכל בהם.

הגרמנים... נעשו תובעניים ואכזריים יותר ויותר. הם היו יורים בנחשלים ובחולים. דרישותיהם גברו יותר ויותר. אחרי הגברים עד גיל 35 דרשו את בני הארבעים, אחריהם – את בני הארבעים וחמש.

... הנשים יצאו מכליהן, לא ידעו במי לתלות את הקולר, לא העזו לפנות אל הגרמנים והציפו את משרדי הקהילה, תבעו את האנשים – בעלים, בנים ואחים.

אלבר ממי, **נציב המלח** (ת"א: עם עובד, 1960).

היהודים שנכלאו במחנות הפסיקו להתרחץ, הפסיקו להתגלח, הפסיקו להילחם. אלה שחזרו היו רזים מאד, והבגדים שלהם היו מכוסים בוץ יבש וצואה, עד שהתביישנו להסתכל בהם. במחנות הגרמנים ירו ביהודים החולים האלה ובאלה שהלכו לאט.

מעדותו של חיים ממי על תקופת מאסרו בתוניסיה

בתוך **בין תמולנו למחרנו** (יד ושם, 2000), ע' 84